

A Fifti-Fifti program és a környezetvédelem

a kerekegyházi Általános Iskolában

A kerekegyházi általános iskola az 1991/92-es tanévben a Fifti-Fifti kerettantervet kísérletként vezette be oktatási anyagába. Egy öt főből álló alkotóközösség a központi tanterv mellé egy kiegészítő helyi tantervet készített az 1., 2. és 3. osztályok számára. Az első és második évfolyamoknál már gyakorlati tapasztalataink is vannak.

Kerekegyháza egy nagyközség az Alföld közepén. Kiegészítő tervező munkánkat nagy mértékben befolyásolták helyi körülményeink, adottságaink. Ez főleg a társadalmismeret és természetismeret tantárgyakra volt érvényes. Kiemelt célunk, hogy tanítványaink minél mélyebben ismerjék meg környezetünket, mikrovilágunkat. Bizonyos emocionális kapcsolat megteremtésére törekedtünk szülőhelyükkel. Arra számítottunk, hogy amit az ember ismer, megszeret, arra jobban vigyáz, így környezetvédelmi törekvéseink, melyek áthatják egész tervező munkánkat, hatékonyabbá válnak. Annál is inkább fontos ez számunkra, mert a jövőben tervezik Kerekegyháza „biofaluvá” való fejlesztését. Ennek megvalósítása pedig a felnövekvő korosztály feladata lesz. A szemléltetváltás megalapozását már itt a gyermekkorban el kell kezdeni.

Ebbe a munkába bevontuk a szülőket, a község világi és egyházi vezetőit, akik egyetértéssel és készséggel fogadták elképzeléseinket.

Néhány példával megpróbálom bemutatni, hogy az első és második osztályban mindent hogyan tudtuk megvalósítani.

Az első tanév kezdetén egy átfogó képet vázoltam a szülők elé, miért szükséges ezeknek a tantárgyaknak a bevezetése, milyen feladataink lesznek. Segítségüket, ötleteiket, tanácsaikat kértem, gondolkozzanak velem együtt a jó megvalósítás érdekében.

Az első osztályos központi tanterv anyaga, melyhez követő kiegészítő tanterv készült, „a gyermekek mindennapi életével, környezetük színtereivel foglalkozik, melyekről közvetlen és közvetett tapasztalataik vannak.” Ezen belül foglalkoztunk a tisztaság és az egészség összefüggéseivel. Megismerkedtünk néhány olyan anyaggal, amelyek az egészségre, a környezetre ártalmasak (filctoll, elem, ragasztó stb.). Megbeszélés után gyakorlatban is megvalósítottuk a takarékos papírfelhasználást, könyvek, füzetek megóvását, papírt gyűjtöttünk, miután megismertük annak szükségességét, további felhasználhatóságát. A társadalom- és természetismeret tantárgyakon belül integratív módon valósítottuk meg azt, hogy évszakonként ellátogattunk a falunkat körülvéő erdőségbe. Mindig ugyanazt a helyet kerestük fel, így közvetlen tapasztalás útján figyelhettük meg a változásokat.

Felfedezhettük a környezet és az élővilág közötti kapcsolat összefüggéseit. Arra is lehetőséget nyújtottak ezek a szabadban lebonyolított órák, hogy rájöjjenek arra, milyen fontos a levegő tisztasága, az erdő, a fák légtisztító szerepe, ezzel szemben mennyire káros a légszennyezés. Látogatásaink során tapasztalhatták az erdő szeméttel való szennyezését is. Felmerült a kérdés, mindezek elkerülésére mit tehet egy kisiskolás.

Ellátogattunk az erdészethez, ismerkedtünk az ott folyó munkákkal, természetvédelmi feladataikkal, az erdő- és vadvédelemmel. Betekintést nyertünk jellegzetes környezetünk kialakulásának történetébe, a természetes és mesterséges átalakulások folyamatába (természetes talajtakaró, futóhomok megkötése, erdőtelepítés stb.).

A természetismereti központi tanterv integratív módon kapcsolódik mindehhez, melyben „a környezetünkben föllelhető anyagok, jelenségszintű értelmezésére kerül sor” (természetes, mesterséges, élő- és élettelen anyagok). A természetes anyagok előtérbe helyezésével szemléltük, vizsgáltuk környezetünket.

A kiegészítő helyi tanterv alapján végigkísértük a fa útját az erdőből a mindennapi felhasználásig. Első osztályban ismerkedtünk a fával, megfigyeltük a nagyüzemi fakitermelés folyamatát. Második osztályban követtük a rönkfa útját a feldolgozó telepre, majd egy asztalosműhelybe. Az itt gyűjtött és kapott fadarabokból téralkotásokat készítettünk.

Az iskolakertben facsemetéket ültettünk, ezeket ápoljuk folyamatosan. Így tapasztalati úton ismerkedtünk a fa fejlődésével.

A „Virágzik a rét” témán belül a növény részeit természeti környezetben szemléltettem és ismertettem. Kirándulást tettünk a Kondor tóhoz, mely az Alföld kiszáradt szikes tavainak egyike. Tipikus példája a természet ökológiai egyensúlyát károsító hatásoknak. Ismertté vált előttünk a tó múltja, jelene, ismerőseinkké lettek az itt föllelhető védett növények. Találkoztunk különféle rovarokkal, gyíkokkal, megannyi felfedezendő „csodával”.

Második osztályban a társadalomismeret tantárgy témáin belül az ember által kialakított környezettel foglalkoztunk. Behatóan megismertük a település múltját, jelenét, intézményeit. Természetesen közben odafigyeltünk arra is, mennyire rendezett és tiszta lakóhelyünk. Mit tehetünk annak érdekében, hogy a fellelhető gondokon változtassunk? Példaértékű volt a múlt emlékeinek megóvására tett látogatás a tanyamúzeumban. Ezt az egyik tanítványunk nagymamája hozta létre saját tanyáján.

A második helyi természetismereti tanterv a Kiskunság jellegzetes talajával és növényvilágával foglalkozik. Ebben az évben is ellátogattunk a már ismert Kondor tóhoz, de most más volt a célunk. Egyik feladatunk a szikes talaj vizsgálata, és az itt élő jellegzetes növényvilág megismerése volt. Másodikként a múlt nyomainak keresésére fordítottuk figyelmünket. A tó néhai szigetén még áll egy halászkunyhó, benne régi halászati szerszámok, eszközök. Itt az egyik gyerek nagypapája beszélt nekünk arról, hogy ő még csónakázott, fürdött meg halászgatott ezen a helyen. Ennek kapcsán szóba került az is, hogy a víz fontos éltető elemünk, vigyázni kell rá, óvni kell tisztaságát.

Más alkalommal a futóhomok élővilágával foglalkoztunk, különös tekintettel a védett növényekre. Mindezek a vizsgálódások a Kiskunsági Nemzeti Parkban történtek, mely körülveszi településünket.

A harmadik osztály anyaga a környezetünk állatvilágával ismerteti meg a gyerekeket. Ennek is fontos része a természetvédelem.

Elképzeléseink szerint a negyedik osztályos helyi tanterv teljes egészében a környezetvédelemre épül majd. Eddigi tapasztalataink szerint az iskolán kívül lebonyolított órák mély nyomot hagynak a gyerekekben, megtanulnak meglátni olyan dolgokat is, melyeket egyébként nem vennének észre, nem tartanának fontosnak, így viszont a környező világról alkotott képük részévé válik.

Mindezt a Fifti-Fifti kerettanterv koncepciója és szemléletmódja teszi lehetővé.

Néhány gondolat a Fifti-Fifti programról

A Művelődési és Közoktatási Minisztérium 1993-ban jóváhagyta a Fifti-Fifti programot, amely az általános képzés első szakaszára, alapvetően az 1–4. osztály számára készült.

A programcsomag négy tantárgyi programot ölel fel, úgy mint a társadalomismeret, a természetismeret, az irodalmi és a vizuális nevelés.

Alapvető sajátossága, s egyszersmind előnye az, hogy csak a tanítási idő felére dolgozza ki a tananyagot, a tanítási idő másik felének tervezését a helyi igények és lehetőségek alapján az oktatási intézményre, a pedagógusra bízta.

Egyebek között lényeges vonása a Fifti-Fifti programnak az is, hogy a tanulók ismereteit és képességeit mindig konkrét tevékenységek révén kívánja fejleszteni, s így fokozatos átmenetet biztosít az óvodai foglalkozások és az iskolai tanítási módszerek között.

A program szakértői:

társadalomismereti program:	<i>Mátrai Zsuzsa</i>
természetismereti program:	<i>Szakály Márta</i>
irodalmi program:	<i>Kardos Margit</i>
vizuális nevelési program:	<i>Kárpáti Andrea</i>

Az Olvasó figyelmébe ajánljuk a Fifti-Fifti programról a Tanító c. szaklapban 1991. február és május között megjelent cikksorozatot.

CSÓSZI SÁNDORNÉ

Természetismereti szakértői tanfolyam

a Budapesti Tanítóképző Főiskolán

Korunk pedagógusai és diákjai olyan kihívásoknak vannak kitéve, illetve olyan változásokat élnek meg napjaink iskoláiban, melyek jó néhány évvel ezelőtt már jelentkeztek, de még egy-két éve sem voltak a mostanihoz hasonló súlyú és jelentőségű hatással a különböző iskolatípusokban folyó nevelő-oktató munkára.

Gondoljunk a magyar közoktatásban napjainkban végbemenő átalakulásokra, változásokra, mint például a merev struktúrák, a mindenki számára egyformán kötelező központi tanterv, tantárgyi rendszer lebomlása, megszűnése. Ezek egyrészt új lehetőségeket jelentenek a tanítók, tanárok számára, de elvárásokat is támasztanak velük szemben. Lehetőséget a nevelési és oktatási feladatok végzésekor saját pedagógiai elgondolásaik érvényesítésére, elvárást a döntési, választási helyzetek helyes megoldását illetően.

Mindehhez a pedagógusoknak alapos szakmai felkészültséggel, új szemléletű gondolkodással, nagyfokú önállósággal és felelősségtudattal kell rendelkezniük, melyek kialakításában a képző intézményeknek, vagyis a felsőoktatásnak kiemelt szerepe és felelőssége van.

Itt van például a környezet pusztulásának az emberi létet is veszélyeztető reális volta. Annak érdekében, hogy a szükséges teendőket minél többen megismerjék és megértsek, hogy a „fenntartható fejlődés”, „fenntartható élet” fogalma által megkívánt módon megváltozzon az emberek gondolkodása, értékrendje, életvitele, viselkedéskultúrája, szükséges, hogy minden oktatási intézmény megtervezze, megszervezze és működtesse a maga sajátos viszonyaira épülő környezeti nevelési és oktatási struktúráját. Ez azonban csak akkor valósul meg eredményesen és hatékonyan, ha a pedagógusok személyes példamutatásra, megfelelő szaktárgyi ismeretekre és módszertani kultúrára épülő, az életkori sajátosságokat figyelembevevő, képesség- és készségfejlesztő, tudat- és magatartásformáló nevelő-oktató munkára képesek.

Egyetértve azzal, hogy környezeti nevelés bármely életkorban, bármely műveltségi területhez kapcsolódóan lehetséges és szükséges, hangsúlyozni kell a fejlesztés folyamatjellegét és ki kell emelni a természettudományi terület meghatározó szerepét. Világosan látni kell, hogy a fejlett környezetkultúra korszerű természettudományos alapok nélkül elképzelhetetlen. Ebből viszont az következik, hogy az életkori sajátosságokat hangsúlyosan figyelembevevő és annak megfelelő természettudományos nevelés, oktatás egyben környezeti nevelést is jelent, de nem azonos azzal. Az ismeret, a tudomány, a környezeti nevelésnek csak egyik tényezője, amit tudni kell alkalmazni a mindennapi életben a problémák felismerésére, megoldására és megelőzésére.

Ha tehát helyesen értelmezzük a természettudományok tanulásának előkészítését és alapozását, ha a fejlesztési feladatokat a szóbanforgó szakterületre helyesen határozzuk meg, ha mindehhez megfelelő tananyagot választunk, akkor nevezhetjük bárhogy a tantárgyat, melynek keretei között feladatunkat végezzük, az a 6-10 éves korú gyermekek számára az őket körülvevő világnak tevékeny, saját tapasztalatokra épülő, érzelmekkel